

Izvorni znanstveni članak

UDK: 355.356(100-622 NATO)
327.51(100-622 NATO)Primljeno u uredništvo: 15. veljače 2010.
Prihvaćeno za tisak: 2. ožujka 2010.

Hrvatski pogled na novu NATO-vu doktrinu

LIDIJA ČEHULIĆ VUKADINOVIĆ*

Sažetak

Strategijski koncept NATO-a koji je danas na snazi usvojen je 1999. godine u Washingtonu. Kao najviši pravni dokument Saveza sadržajno nije adekvatan suvremenoj međunarodnoj zajednici niti globalnim izazovima sigurnosti i stabilnosti koje NATO pokušava rješavati širom svijeta. Stoga je usvajanje Novog strategijskog koncepta nužno kako bi se, s jedne strane, opravdao legitimitet NATO-vih akcija, a s druge definirali prioritete djelovanja Saveza. Od zemalja članica traži se aktivno učešće u izradi tog za NATO, ali i cjelokupnu međunarodnu zajednicu, važnog dokumenta. Hrvatska, bez obzira što je relativno mala zemlja i bez obzira što je posljednja ušla u punopravno članstvo Saveza u kreiranju Novog strategijskog koncepta NATO-a svakako ima svoje prioritete i želje.

Ključne riječi: Sjevernoatlantski savez, Strategijski koncept, sigurnost

Republika Hrvatska ušla je u NATO u značajnom trenutku kada se raspravlja o budućem Strategijskom konceptu na kojem bi trebalo počivati djelovanje Sjevernoatlantskog saveza u sljedećem desetljeću. Od male tek primljene države u NATO naravno da se ne može očekivati sustavno razrađen prijedlog koncepta jer to očito nemaju niti mnogo starije i veće države. Međutim, velika bi pogreška bila misliti da upravo zbog toga što je hrvatska situacija takva Hrvatska kao članica NATO -a nema ili ne treba nešto reći o promjenama koje će uslijediti.

Hrvatska vanjska politika u cjelini gledano NATO je promatrala uvijek ili kao sekundarnu aktivnost nakon one vezane uz Europsku uniju ili pak kao nešto što bi bilo neophodan korak pri ulasku u EU. Upravo zbog toga

* Lidija Čehulić Vukadinović je izvanredna profesorica na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

važno je da hrvatska politika u sadašnjem trenutku kada svih dvadeset i osam članica NATO-a ulažu napor da što bolje i cjelovitije promisle novi strateški koncept stvori jasnu i koherentnu sliku organizacije u kojoj se hrvatska nalazi i onoga što ona od te organizacije u budućnosti očekuje.

S druge pak strane, preživjevši tektonske geopolitičke, geoekonomske i geostrateške promjene izazvane raspadom bipolarnog svijeta NATO je opstao kao danas najdominantniji vojnopolitički savez. Po broju članica, NATO je najmnogobrojniji savez, po teritoriju kojeg članice zauzimaju, najrasprostranjeniji, po GDP-u članica, najbogatiji, po vojnotehnoškoj moći najučinkovitiji, po broju stanovnika članica najmnogobrojniji vojno politički savez čija je članica i ukupno najjača sila svijeta, SAD. Pa ipak, takav po mnogo čemu super vojnopolitički savez, NATO, u praktičnoj realizaciji svojih postavljenih ciljeva u novom svjetskom poretku, koji se protežu od klasičnih vojnih operacija do humanitarnih akcija spašavanja i borbe protiv hakera na računalima te osiguranja energetske sigurnosti, sve više dolazi na vidjelo nejedinstvo članica Sjevernoatlantskog saveza što svakako pridonosi njegovoj neefikasnosti na terenu. Neučinkovitost pri ostvarenju, po mnogima prevelikog spektra zadaća koje si je NATO sam zadao, svakako doprinosi smanjenju i gubljenju kredibiliteta Saveza, kako među pojedinim njegovim članicama, a posebno u široj međunarodnoj zajednici.¹

Objektivne teškoće Saveza zakomplicirala je i aktualna međunarodna situacija. Povratak ojačane Rusije u vrh svjetske politike, energetska kriza, izraelska vojna agresija na palestinska područja, radikalni islamski fundamentalizam, sve intenzivnija nuklearizacija srednje razvijenih zemalja teritorijalno smještenim u već kriznim svjetskim područjima (Iran, Kina, Pakistan, Indija, Sjeverna Koreja, Brazil)² rusko-francuske najave nove europske sigurnosne arhitekture praćene osnivanjem KSOR- kolektivnih sila operativnog djelovanja (10.000 vojnika Rusije, Tadžikistana, Kirgistan, Kazahstan, Uzbekistan, Armenije i Bjelorusije za vojne operacije *crisis management*), globalna financijska kriza dodatno su usporile i smanjile efikasnost preangajiranog NATO-a širom svijeta. Od Afganistana do transformacije vlastitih snaga (NRF) Savez posustaje, a sve je više onih koji za to okrivljuju i nepostojanje konciznog, jasno definiranog, primijenjenog današnjim međunarodnim okolnostima i realnim NATO-vim mogućnostima operacionalizacije, temeljnog dokumenta NATO-a: Novog strateškog koncepta.

Strateški koncepti NATO-a u novom svjetskom poretku

Nije prošlo mnogo od radikalnih posthladnoratovskih promjena, a čelnici NATO-a sastali su se u Londonu, 6. srpnja 1990. te na *summitu* usvojili Londonsku deklaraciju.³

1 L. Čehulić: "Where is NATO heading to?" Security, June 2008., No. 3, 46-49.

2 R. Vukadinović, Nuklearne strategije i međunarodni odnosi, Zagreb, 2008., str. 231-249.

3 Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council ("The London declaration"),

U toj deklaraciji postavljeni su temeljni pravci transformacije NATO-a. Konstatirajući geostrategijske promjene u Europi (oslobađanje Centralne i Istočne Europe, ujedinjenje Njemačke, kraj podjele Europe) koje omogućavaju razvoj cjelovite i slobodne Europe, čelnici NATO-a ističu potrebu i želju NATO-a da se prilagodi novonastaloj situaciji u Europi. Ističe se kako sigurnost i stabilnost u novoj Europi ne ovisi isključivo o vojnoj komponenti već NATO, temeljem Članka 2. Ugovora o Sjevernoatlantskom savezu, treba jače razvijati svoju političku komponentu.

Pozdravlja se iskazana želja Europljana za jačim političkim ujedinjavanjem unutar Europske zajednice, a razvoj europskog identiteta na planu sigurnosti spominje se kao doprinos novoj posthladnoratovskoj sigurnosti i atlantskoj solidarnosti. Napominjući kako je sigurnost svake članice nedjeljivo povezana sa sigurnošću njezinih susjeda, kaže se kako se Atlantska zajednica mora proširiti na Istok Europe, te ponuditi suradnju bivšim članicama Varšavskog ugovora koje NATO savez više ne smatra neprijateljima.

Predlaže se završetak pregovora sa Sovjetskim Savezom oko smanjenja konvencionalnog naoružanja, smanjenje nuklearnog naoružanja što bi stvorilo osnove za transformaciju vojnih snaga NATO-a u cilju postizanja brojčano manjih, mobilnijih, operativnijih savezničkih snaga. NATO je pozdravio odluke sa *summita* OSCE-a u Parizu te izrazio želju da OSCE kao organizacija koja spaja Sjevernu Ameriku i Europu, ojača u novoj, demokratskoj i slobodnoj Europi.

Sumirano, Londonska deklaracija predstavljala je NATO-ov politički odgovor na promjene koje su zadesile Europu nakon hladnog rata te svojevrsna politička poruka bivšim europskim socijalističkim zemljama kako NATO pozdravlja njihova nastojanja da čim prije postanu dio zapadnog svijeta, uključujući i članstvo u Savezu kada i ako za to ispune potrebite kriterije.

Strategijski koncept iz Rima 1991. godine

Temeljem Londonske deklaracije na zasjedanju Sjevernoatlantskog vijeća NATO-a u Rimu 8. studenog 1991. godine usvojen je prvi posthladnoratovski Strategijski koncept Saveza.⁴ Polazi se od novih izazova sigurnosti s kojima se NATO tada suočavao u Europi, drugačijih po svom sadržaju, intenzitetu i izvorištima od onih s kojima je NATO bio suočen u bipolarnoj fazi međunarodnih odnosa. S obzirom da su ti novi izazovi tzv. *soft security* raspršeniji po svom ishodištu, mnogobrojniji i kompleksniji mnogo ih je teže predvidjeti i adekvatno se na vrijeme obraniti od njih. Oni više nisu upućeni na izravno teritorijalno vojno ugrožavanje članica NATO-a kao za vrije-

London, 6. July, 1999., NATO Handbook, Documentation, NATO Office of Information and Press, 1999, str. 271-276.

4 The Alliance's Strategic Concept approved by the Head of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Rome, 8. studenog 1991, NATO Handbook, Documentation, NATO Office and Press, 1999, str. 281-299.

me hladnog rata (mada njihove posljedice mogu zahvatiti i teritorij članica Saveza) već izviru iz političkih, ekonomskih, socijalnih nestabilnosti, kulturnih, etničkih, vjerskih, ekoloških i inih drugih nestabilnosti i neriješenih problema s kojima se suočavaju tadašnje zemlje centralne i istočne Europe.

Napominje se kako NATO mora razmatrati i globalne izazov sigurnosti poput proliferacije oružja za masovno uništenje, terorizma, raznih subverzivnih djelatnosti. Zaštita mira, dijalog, suradnja prevladavanje kriza i sprječavanje sukoba u posthladnoratovskoj Europi definirani su kao novi zadaci Alijanse, za čiju se realizaciju očekuje veća angažiranost europskih saveznika. NATO će surađivati sa EZ-om, WEU-om, OSCE-om, ali NATO i dalje ostaje glavni instrument osiguranja mira i stabilnosti u Europi koja mora postati mirna i demokratska.

Očuvanje mira i sigurnosti ostaje i dalje temeljna zadaća saveza. NATO uvodi koncept kolektivne obrane (*collective defence*) u kojemu integrirane vojne strukture, uključujući multinacionalne snage, imaju prvo mjesto. Multinacionalne snage, osim dokazivanja kredibiliteta Saveza u ostvarenju kolektivne obrane, dokazuju i kohezivnost Saveza, jačaju transatlantsko zajedništvo u cjelini, kao i europski stup obrane unutar Saveza. Time je već u prvom posthladnoratovskom Strateškom konceptu NATO-a postavljen temelj za jačanje Europskog obrambenog identiteta unutar Saveza.

Strategijski koncept iz Washingtona 1999. godine

Na summitu NATO-a u Washingtonu 23-24. travnja 1999. usvojen je novi Strategijski koncept Saveza⁵ u kojemu je sigurnosni aspekt ponovno dominantan. Međunarodna sigurnost definira se kao složen proces koji sadržava, osim vojne, političku, ekonomsku, kulturnu, religijsku, etničku, ekološku i ine druge ne-vojne komponente, a za nove izazove sigurnosti prvi put se upotrebljava termin ne-vojni (*non-military*) izazovi. NATO se proglašava središnjom organizacijom euroatlantske sigurnosti, a za jačanje europskog stupa obrane, isključivo unutar NATO saveza, NATO će surađivati izravno s Europskom unijom. Partnerstvo, suradnja, dijalog temeljna su načela na kojima će NATO izgrađivati euroatlantski sustav obrane.

U cilju poboljšanja obrambenih kapaciteta Saveza, postizanja većeg stupnja interoperabilnosti snaga SAD-a i zapadnoeuropskih saveznika te efektivnosti multinacionalnih savezničkih snaga u Washingtonu je usvojen program Defence Capabilities Initiative.⁶

⁵ The Alliance's Strategic Concept approved by the Head of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Washington D.C., 23-24-travnja 1999, NATO Handbook, Documentation, NATO Office and Press, 1999., str. 406-429.

⁶ Defence Capabilities Initiative launched by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Washington D.C., 24-25 April, 1999, NATO Handbook, Documentation, NATO Office of Information and Press, str. 430-432.

Naglašeno je da, primanjem prve tri zemlje mlade demokracije u punopravno članstvo Sjevernoatlantskog saveza vrata te organizacije nisu zatvorena i drugim postsocijalističkim zemljama. U tu svrhu usvojen je Membership Action Plan (MAP)⁷, program aktivnosti ponuđen zemljama potencijalnim kandidatima za članstvo koje bi im trebale olakšati put do NATO-a.

Taj Strategijski koncept Saveza na snazi je i danas. Jasno je da njegova upućenost na euroatlantski prostor i primarno odnose članica NATO-a sa europskim postsocijalističkim zemljama danas nije dostatna. Analitičari se slažu kako je NATO i dalje središnji forum svih euroatlantskih rasprava oko pitanja mira i sigurnosti. Ali dramatična zbivanja na međunarodnoj sceni (teroristički napadi 11. rujna 2001. na New York i Washington, savezničko vojno djelovanje u Afganistanu, vojna akcije protiv Iraka) sve intenzivnija posredna ili neposredna Saveznička involviranost u najrazličitije međunarodne krize (*cyber attack*, energetska sigurnost, borba protiv terorizma i proliferacije nuklearnog naoružanja i sl.) predstavljaju svakako jednu novu fazu razvoja Sjevernoatlantskog saveza koja nije adekvatno normirana Strategijskim konceptom iz 1999. godine.

Oba posthladnoratovska NATO-va Strategijska koncepta (Rim, Washington) odraz su tadašnjih prilika na međunarodnoj sceni i stoga nedostatni i neadekvatni za nove promjene u svijetu s kojima se NATO , po vlastitoj želji i odlukama sa svojih *summita*, pokušao uhvatiti u koštac.

Promišljaja Saveznika o novom Strategijskom konceptu

Njemačka kancelarka Angela Merkel prva je javno zatražila da saveznici krenu u izradu novog strategijskog dokumenta NATO-a Bivši generalni sekretar NATO-a Jaap de Shaafer priznao je kako se članice ne mogu usuglasiti na kojem *summitu* bi trebalo usvojiti novi dokument pa stoga ni radna skupina za njegovu izradu nije žurila previše. Zagovornici status quo-a unutar NATO-a priznaju da se o potrebi novog dokumenta radije i više priča na neformalnim susretima članica Saveza nego na službenim radnim sastancima.

U toj fazi savezničkim promišljanja o potrebi novog strategijskog koncepta najozbiljniji prijedlog da NATO dobije svoj novi temeljni dokument na proslavi šezdesetog rođendana 2009., odbijen je, s obrazloženjem da se do tada još neće u potpunosti konsolidirati novoizabrana administracija u Bijeloj kući. Naime, svima je jasno da će novi Strategijski koncept Saveza, bez obzira kada bio usvojen i u kojoj formi, u znatnoj mjeri biti usuglašen sa Sigurnosnom strategijom EU te Sigurnosnom strategijom SAD-a nove ame-

7 MAP nudi suradnju na pet područja: političko – ekonomska pitanja, obrambeno-vojna pitanja, pitanje resursa obrane, sigurnosna pitanja, pravna pitanja Membership Action Plan (MAP) approved by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Washington D.C., 23-24 April, 1999, NATO Handbook, Documentation, Nato Office of Information and Press, str. 433-442.

ričke administracije. Stoga najoptimističniji predviđaju da bi NATO, bez obzira što je novoizabrani generalni tajnik Rasmussen stavio to kao NATO-ov prioritet, Sjevernoatlantski savez mogao dobiti svoj novi temeljni pravni akt tek 2011 ili 2012. godine.

No osim tih tehničkih pitanja mnogo su značajnija supstancijalna pitanja na koje novi dokument NATO-a, a sukladno promijenjenoj međunarodnoj zajednici i ulozi NATO-a u njoj, mora dati jasne, nedvosmislene odgovore. Jer novi Strategijski koncept poslužit će stratezima NATO-a za izradu specifičnih dokumenata ali i poduzimanje konkretnih transformacijskih akcija unutar NATO-a koje će Sjevernoatlantski savez učiniti adekvatnijom političko-vojnom organizacijom u današnjem svijetu.⁸

Nećemo se zadržavati na analizi ili preporukama što bi trebao sadržavati tekst Novog strategijskog koncepta Sjevernoatlantskog saveza⁹ već ćemo prikazati na čemu bi Republika Hrvatska, kao relativno mala i nova članica Saveza, trebala pokušati inzistirati u izradi najvišeg pravnog dokumenta NATO-a.

Promišljanja Republike Hrvatske oko Novog strategijskog koncepta NATO-a

U velikoj debati koja predstoji Republika Hrvatska će naravno zajedno s ostalih 27 članica dati svoj doprinos Novom strategijskom konceptu. Već danas u prvim diskusijama i koncepcijama koje dolaze s raznih strana vidljivo je da se javljaju različiti pogledi na buduću NATO i da vodeći računa o svojim nacionalnim interesima pojedine članice Saveza inzistiraju upravo na onim pitanjima koja su za njih od najveće važnosti.

Hrvatska ne smije biti izuzetak i bez obzira na to što je tek ušla u NATO i što ulazi u kategoriju manjih država članica ona mora aktivno sudjelovati u svim fazama traženja novih rješenja. Isto tako ne smije se djelovati na način da se zajedno s drugim državama pasivno podupire sve ono što je već rečeno ili što će biti ugrađeno kao strategijski koncept, već u svojim aktivnostima hrvatska politika mora pokazati svoju samostalnost odlučivanja i procjenjivanja novog NATO-a. To praktički znači da se treba izjasniti i afirmativno podržati sve ono s čime se Hrvatska slaže i što će ući u strategijski koncept ali ipak pri tome treba iznijeti dio vlastitih pogleda na ovu problematiku onako kako ih definira hrvatski nacionalni interes i konkretne mogućnosti hrvatskog djelovanja.

U tom sklopu potrebno je poći od onoga što već postoji u strategijskom konceptu, ideja i prijedloga koji nastaju u okviru velike debate unutar NATO-a kao i onih ideja koje dolaze s različitih znanstvenih konferencija i

8 O raspravama glede usvajanja i predlaganih sadržaja novog Strategijskog koncepta NATO-a detaljnije vidjeti u Pavel Negas: "Beyond Tradition: A New Strategic Concept for NATO?", Research Paper, No. 11, September 2004, Rome, str. 2-7.

9 Vidjeti npr. NATO New Strategic Concept. Interim Discussion Paper, Italian Atlantic Committee, Rome, November 2009.

skupova. Za hrvatsku politiku to mora biti temelj na kojem će se onda graditi vlastiti pogled uz konkretno preciziranje hrvatskog stava spram novog strategijskog koncepta i njegovog novog definiranja.

Redefiniranje Članka 5.

1. Temeljna pitanja koja su već pokrenuta odnose se na sadašnju vrijednost i buduće domete koji proizlaze iz Članka 5. Sjevernoatlantskog ugovora. Hrvatska prihvaćajući sve ono što je do sada rečeno mora posebno apostrofirati potrebu proširenja koncepta opasnosti viđene u svjetlu suvremenog političkog i vojnotehnološkog razvoja svijeta. Članak 5. postavljen je pred 60 godina i trebao je zadovoljiti traženja iz sasvim drugačijeg međunarodnog konteksta koji je danas značajno prevladan i koji je preuzak.¹⁰

Za Hrvatsku kao malu zemlju razumljivo da je od snažnog interesa da joj Članak 5. pruža sigurnosne garancije u slučaju nekog izvanjskih napada na njezin teritorij ali je isto tako očito da se mora voditi računa o sadržaju tih novih prijetnji koje danas nemaju samo vojnu dimenziju. Terorizam, *cyber*, energetska sigurnost, trgovina oružjem i nuklearnim materijalima i sl. predstavljaju opasnosti koje se mogu javiti u različitim oblicima i pogoditi gotovo sve države članice NATO-a. Razumljivo je da će one imati i različiti interes za isticanje pojedinih od ovih ugroza sigurnosti u ovisnosti od svog položaja ali je sigurno da treba inzistirati na solidarnom pristupu svih članica Saveza ako se želi ostvariti uspeh.

Svi ti problemi imaju posebno značenje u regiji u kojoj se Hrvatska nalazi i razumljivo je da Hrvatska tu očekuje zajednički angažman sa zemljama članicama NATO-a iz susjedstva ali isto tako i suradnju unutar NATO-a. Samo na bazi pune solidarnosti svih članica moguće je zadržati NATO kao političko-vojnu organizaciju koja zadovoljava interese država članica u novom vremenu punom različitih disperziranih izazova sigurnosti

Regionalna stabilnost

2. Hrvatska koja je jedina članica NATO-a koja je nažalost imala bolna i vrlo konkretna ratna iskustva iz nedavne prošlosti životno je zainteresirana za regionalnu stabilnost na području Jugoistoka Europe. Ono što vodeći hrvatski političari godinama govore da je Hrvatska spremna pružiti maksimalnu podršku i pomoć svim ostalim državama iz regije da jednoga dana uđu u NATO i EU nije nikakva politička fraza niti pak naivna politička kovanica usmjerena na dobivanje odobravanja iz Brusselesa. U Hrvatskoj je

10 O hladnoratovskoj ulozi NATO-a vidjeti u R. Vukadinović, L. Čehulić Vukadinović, D. Božinović: NATO. Euroatlantska integracija, Zagreb, 2007, str. 5-65.

napokon shvaćeno da nema sigurnog i stabilnog razvoja zemlje bez odgovarajućeg razvoja država u regiji.

To se posebno odnosi na pitanja kooperativne sigurnosti gdje je Hrvatska najprije s Albanijom i Makedonijom sudjelovala u američkom projektu Jadranska povelja (A3¹¹) koja je zatim proširena (A5), kao i u stalnim naporima hrvatske politike da Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu približi NATO-u.

Vodeći računa o svojoj sadašnjoj i budućoj sigurnosti Hrvatska mora nastaviti tako djelovati jer je očito da jedino ulazak svih zemalja s jugoistoka Europe u euroatlantske i europske strukture, uključujući jednog dana i Srbiju i Kosovo, znači realizaciju tog glavnog cilja. Razumljivo je da je to proces u trajanju i da će trebati vrlo mnogo napora kako sa strane tih zemalja tako isto i NATO-a da se stvore uvjeti za uključivanje čitave jugoistočne Europe u NATO. To je cilj kojem hrvatska politika jasno teži, stoga postizanje i očuvanje regionalne sigurnosti treba ugraditi u novi strateški koncept.

Proširenje Saveza

3. Proširenje NATO-a je aktivnost koja traje od nastanka novih demokracija u istočnoj Europi i kako su to pisali neki analitičari bila je sve do Afganistana glavna djelatnost u kojoj se iscrpljivala uspješna NATO-va politika. Danas je proširenje u okvirima srednje Europe, Baltika i jednog dijela Balkana dovršeno te se samo ostavljaju pojedine zemlje koje čekaju na svoje formalno uključivanje (Makedonija) ili pak države poput Crne Gore koja je pozvana u MAP. Na osnovu svojih iskustava i procesa savlađivanja svih onih zapreka koje je trebalo savladati hrvatska politika na ovom području ima svoj konkretan interes ali i određena iskustva.

Nadovezujući se na potrebu kooperativne sigurnosti u regionalnim okvirima Hrvatska shvaća i podržava proširenje NATO-a i vjeruje da je to ujedno najbolji put za ulazak svih ovih zemalja u cjeloviti sklop euroatlantske integracije.

Proširenje mora ostati kao trajan cilj posebno što se tiče zemalja Balkana. Hrvatska želi Makedoniju, Crnu Goru, BiH, Srbiju i Kosovo u NATO-u realno gledajući na proces i tempo ulaska tih zemalja, ali duboko uvjeren da je to jedina dugoročna alternativa. Sve te zemlje i regija od takvoga razvoja mogu samo profitirati i ujedno doprinijeti da se nekada nestabilni Balkan eliminira kao zona nestabilnosti u Europi i šire.

Što se tiče širenja prema Rusiji (Ukrajina, Gruzija i eventualno ostale azijske republike) Hrvatska kao zemlja koja ima dobre odnose s Rusijom mora također kao i niz ostalih članica NATO-a biti vrlo oprezna. Rusija je do sada jasno pokazala da ne odobrava niti jedan krug proširenja NATO-a,

11 Detaljnije vidjeti u D. Lovrić: "Republika Hrvatska i NATO", u R. Vukadinović, L. Čehulić, D. Lovrić, NATO u međunarodnim odnosima, Zagreb, 2007, str. 141-198.

a da je posebno odlučna da zaustavi širenje na Ukrajinu i Gruziju.¹² Više je nego jasno da svaka zemlja ima suvereno pravo da bira oblik svoje sigurnosti pa tako i Ukrajina i Gruzija, ali je isto tako očito da se u današnjem globalno povezanom i zavisnom svijetu mora voditi računa i o ukupnim interesima što automatski znači da se jačanjem nečije sigurnosti ulaskom u NATO ne smije stvarati osjećaj ugroze kod neke treće države, posebno ako je riječ o velikoj zemlji kao što je Rusija.¹³

U svom hodu prema NATO-u Hrvatska je prošla kroz različite faze u kojoj je i njezina politika trebala također obaviti mentalni sklop preobrazbe dolazeći do uvjerenja da je članstvo u NATO-u neophodno i da nema druge bolje opcije od one koja nudi suradnju unutar najveće i najbogatije vojno-političke alijanse svijeta. Ta iskustva Hrvatske mogu biti također ponudena kao nešto što ima svoju vrijednost i što će vjerojatno biti korišteno najprije u regionalnim okvirima prilikom ulaska zemalja s područja Balkana, a sutra možda i šire.

Upravo na osnovu svojih iskustava vezanih uz proces ulaska u NATO i sve one dvojbe koje su postojale kod nekih država članica glede hrvatskog ulaska, Hrvatska može danas upozoriti na potrebu da se i kod ovog pitanja širenja NATO-a očuva puni konsenzus i solidarnost članica Saveza te da ne dolazi do nekih podjela koje sigurno ne bi nikome bile korisne.

Odnosi Partnerstva- Mediteranska suradnja

4. Hrvatska kao i mediteranska zemlja iako nedovoljno ističe tu svoju mediteransku dimenziju treba u novom stratezijskom konceptu, vjerojatno s drugim mediteranskim zemljama, naglasiti potrebu povezivanja mediteranske sigurnosti s novim stratezijskim konceptom. Na jednoj strani očito je da odnosi na Mediteranu posebno na njegovim južnim obalama donose brojne izazove gospodarskog, političkog i sigurnosnog karaktera te da sadašnje inicijative, bilo one iz redova EU ili NATO-a nisu dale značajnije rezultate. To se odnosi na činjenicu da nikakve velike deklaracije ne mogu bitno mijenjati odnose ukoliko države nisu zajednički spremne pristupiti rješavanju određenih problema i ostaju isključivo na razini teksta rezolucija i deklaracija.

Na drugoj strani jačanje islamskog fundamentalizma i razvoj terorizma u velikom luku od Mauritanije pa do Filipina jednim značajnim dijelom zahvaća i zemlja Mediterana koje uz onaj gotovo nerješivi problem arapsko-izraelskih odnosa nosi sa sobom brojna potencijalna žarišta sukoba i mogućnosti destabilizacije područja koje pokriva NATO. Mediteranska sigurnost stoga mora bit i značajno vezana uz novi stratezijski koncept, Hrvatska kao

12 Zbigniew Brzezinski: "An Agenda for NATO", Foreign Affairs, September/October 2009, str. 2-19.

13 Charles Kupchan: "Decision time: NATO's hard choices for the future", NATO Review – NATO at 60. Deep roots, new branches,, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2009.

jedna od članica NATO-a i mediteranska zemlja mora se daleko više angažirati i iskoristiti tu platformu za uspješniju realizaciju ciljeva zacrtanih u NATO-vom programu Mediteranski dijalog, ali i redefiniiraju samog programa sukladno realnijim uvjetima na terenu

Javna diplomacija

5. U novim međunarodnim okolnostima NATO nije mogao ostati imun na promjene koje su se dogodile unutar njegovih članica ali i izvan kruga NATO-a Današnji NATO daleko je od onoga iz vremena hladnoga rata kada je bio jasno definiran neprijatelj i kada su se točno znale njegove vojne i političke zadaće. Suvremeni svijet ispunjen je novim brojnim izazovima, NATO nema jasno definiranog jednog neprijatelja, ali ipak se mora na raznim stranama čak i *out-of-area* sukobljavati s opasnostima koje ugrožavaju suvremenu civilizaciju.

U godinama hladnog rata NATO-va promidžba imala je relativno jasnu zadaću ukazati na opasnosti koje dolaze s druge strane i pomoći u mobilizaciji vlastitih snaga. Danas kada su opasnosti raspršene i višestruke, a često puta udaljene i nevidljive obični građani su prilično skeptični prema potrebi postojanja NATO-a, vojnim izdadcima ili slanju vojnih snaga u daleka područja. To se posebno odnosi na zemlje koje su podnijele ljudske žrtve i gdje je veoma teško objasniti javnosti zbog čega su uništeni mladi životi njihovih građana.

Novi strateški koncept NATO-a mora s daleko više vještine, snage i volje u svojoj javnoj diplomaciji objasniti promjene u svijetu, novu ulogu NATO-a i izazove koji stoje pred NATO-om.¹⁴ Razumljivo da nije svejedno da li u nekoj državi postoji razumijevanje za ono što njezine sigurnosne snage čine u okviru NATO-a ili je pak ta javnost skeptična prema tome, a često puta i neprijateljska.

Na tom polju Hrvatska također može pružiti značajna iskustva. Za razliku od zemalja istočne Europe koje su s oduševljenjem tražile ulazak u NATO i gdje je javnost gotovo unisono podržavala tu politiku, Hrvatska je zbog različitih razloga (nezadovoljstvo javnosti djelovanjem međunarodne zajednice u domovinskom ratu, nedovoljna angažiranost i pripremljenost političara da se izjasne za NATO, vrlo slaba podrška sredstava masovnih komunikacija, nizak stupanj zainteresiranosti hrvatskih građana vanjskom politikom) prilično teško stvarala podršku za ulazak u NATO.¹⁵ Tek onoga trenutka kada je predsjednik Bush prilikom posjete bivšeg hrvatskog premijera Sanadera jasno rekao da je svjetski interes za ulazak Hrvatske u NATO i EU, stvorena je situacija u kojoj su i pobornici i protivnici ulaska shvatili

14 Stefany Bapst "NATO s new Strategic Concept", govor na konferenciji "NATO s new Strategic Concept- Mediterranean perspective", Slano, 4 September 2009.

15 Vidjeti u P. Šimunović: "The Croatian public and NATO" u L. Čehulić (ed) NATO and new international relations, Zagreb, 2004., str.188-194.

da je to politička realnost, da se Hrvatsku vidi u NATO-u i da će američka politika odlučno podržati taj proces.

Strategijski koncept koji će voditi NATO sljedećih godina mora voditi računa o promijenjenim uvjetima i on mora biti postavljan kratko, jasno i čitko. On mora biti razumljiv političarima, ali isto tako i običnom građaninu koji će sve više biti izložen traženjima s jedne strane da se izdvajaju veća sredstva za obranu i NATO, a s druge i izazovima s kojima će se taj NATO morati sučeljavati često puta na nekim vrlo udaljenim prostorima.

Javna diplomacija NATO-a do sada je djelovala samostalno ili u velikoj mjeri preko nacionalnih Atlantskih vijeća i Klubova koji su neka vrsta "drugog NATO-a". To svakako treba naglasiti novom strategijskom konceptu jer je više nego jasno da aparat NATO-a koji se bavi javnom diplomacijom nema niti toliko sredstva niti mogućnosti da bi mogao samostalno promovirati koncept, već je u tome potrebna snažna podrška svih onih koji prihvaćaju i promoviraju atlantsku ideju kao sastavni dio svog građanskog i profesionalnog opredjeljenja. U tom sklopu Hrvatska bi trebala predložiti kao oblik sustavnog i višestruko korisnog djelovanja obrazovanje nastavnika što se u hrvatskom slučaju pokazalo izvanredno uspješno, a što polazi od uvjerenja da su upravo nastavnici u školama ti koji danas ali i sutra prenose mladoj generaciji ona osnovna znanja o suvremenom svijetu pa i uloži NATO-a na kojima će oni u budućnost i graditi svoja uvjerenja. Bez osmišljenog i organiziranog promicanja euroatlantske ideje niti najbolje osmišljeni strategijski koncept ne može polučiti svoj cilj.

Literatura

- Stefany Bapst, NATO s new Strategic Concept, L. Čehulić (ed): *Yearbook*, 2009, Zagreb, str. 6-18.
- Zbigniew Brzezinski, An Agenda for NATO, *Foreign Affairs*, September/October 2009, str. 2-19.
- L. Čehulić, Where is NATO heading to?, *Security*, June 2008., No. 3, str. 46-49.
- Charles Kupchan, Decision time: NATO's hard choices for the future, *NATO Review - NATO at 60. Deep roots, new branches*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2009.
- Pavel Negas, Beyond Tradition: A New Strategic Concept for NATO?, *Research Paper*, No. 11, September 2004, Rome, str. 2-7.
- NATO New Strategic Concept. *Interim Discussion Paper*, Italian Atlantic Committee, Rome, November 2009.
- P. Šimunović, The Croatian public and NATO, u L. Čehulić (ed) *NATO and new international relations*, Zagreb, 2004., str. 188-194.
- R. Vukadinović, L. Čehulić, D. Lovrić, *NATO u međunarodnim odnosima*, Zagreb, 2007.

Summary

Croatian Perspective on NATO's Doctrine

Current Strategic Concept of NATO was adopted in 1999 in Washington. As the supreme legal document it hasn't been substantially adjusted to contemporary community or the global security challenges NATO deals with. Thus the adoption of the New strategic concept is necessary to legitimize NATO's actions on one side and to define its priorities on the other. Member states are expected to actively participate in creation of this significant document not only for NATO but also for the entire international community. Croatia as a relatively small country which joined NATO recently also has its priorities and goals in terms of the New Strategic Concept

Key words: North Atlantic Alliance, Strategic concept, security